

Temanotat

**Tsjetsjenia: Situasjonen for
tsjetsjenske opprøreres
familiemedlemmer**

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) skal som faglig uavhengig enhet innhente og analysere informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet, Utlendingsnemnda og Justis- og beredskapsdepartementet til enhver tid har behov for kunnskap om for å kunne løse sine oppgaver.

Landinfos rapporter og temanotater er basert på opplysninger fra både offentlige og ikke offentlige kilder. Opplysningene er innsamlet og behandlet i henhold til kildekritiske standarder. Kilder som av ulike grunner ikke ønsker å bli offentliggjort, er ikke nevnt ved navn.

Opplysningene som blir lagt fram i rapportene og temanotatene, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos rapporter og temanotater er heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som rapportene omhandler.

© Landinfo 2012

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo
Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon
Storgata 33 A
Postboks 8108 Dep
N-0032 Oslo

Tel: 23 30 94 70
Fax: 23 30 90 00
E-post: landinfo@landinfo.no
www.landinfo.no

SUMMARY

In recent years, family members of Chechen insurgents have been victims of human rights abuses. Houses of family members have been set on fire, and family members have been threatened, put under surveillance or brought to the police for questioning. Chechen authorities have openly declared that family members of the insurgents will be held responsible for the acts of the insurgents.

SAMMENDRAG

I løpet av de siste årene har familiemedlemmer til opprørere i Tsjetsjenia blitt utsatt for en rekke overgrep fra myndighetenes side. Familiemedlemmer har blant annet opplevd å få husene sine påtent, de har blitt truet, overvåket og brakt inn av politiet. Tsjetsjenske myndigheter har offentlig erklært at opprørernes familiemedlemmer skal ansvarliggjøres for opprørernes handlinger.

INNHold

1. Innledning	5
2. Kort om gamle og nye konfliktlinjer	6
3. Generell frykt og underrapportering	7
4. Situasjonen for familiemedlemmer til dagens opprørere.....	8
4.1 Reaksjoner overfor familiemedlemmer	9
4.1.1 Oppsigelse fra jobb og tap av sosiale goder	9
4.1.2 Press og trusler	9
4.1.3 Anholdelser og avhør	10
4.1.4 Løstelser mot betaling	11
4.1.5 Husransaker	12
4.1.6 Ildspåsettelse	12
4.1.7 Mishandling og drap	13
4.2 Slektskapsforhold til opprørere	13
4.3 Betydning av familiemedlemmers alder	15
4.4 Betydning av bosted	15
4.5 Myndighetsbeskyttelse for familiemedlemmer	15
5. Situasjonen for familiemedlemmer til tidligere opprørere	15
6. Situasjonen for familiemedlemmer til drepte opprørere	16
7. Referanser	18

1. INNLEDNING

Landinfo gjør i dette notatet rede for situasjonen til familiemedlemmer til dagens opprørere. Situasjonen til familiemedlemmer til tidligere opprørere, dvs. de som var opprørere under annen krig (1994 – ca. 2003) og drev aktivitet frem til ca. 2003/2005, blir kort beskrevet mot slutten av notatet. Landinfo ser på hvilke familiemedlemmer som først og fremst er utsatt for reaksjoner fra myndighetenes side, og hvilke reaksjoner denne gruppen kan risikere.

Med “opprørere” menes personer som med våpenmakt forsøker å bekjempe tsjetsjenske og føderale myndigheter. Mange andre benevnelser brukes om denne gruppen; illegale væpnede grupper, gerilja, separatister og ”boiviki.” I dette notatet brukes imidlertid konsekvent benevnelsen opprørere.

Spørsmål som gjelder situasjonen for personer som gir bistand til opprørerne og andre eventuelle utsatte grupper blir ikke behandlet i dette notatet, men er gjengitt i andre notater og responser utarbeidet av Landinfo.

President Ramzan Kadyrov og tsjetsjenske myndigheter har i en rekke offentlige opptredener direkte ansvarliggjort familiemedlemmene til opprørere for opprørernes handlinger og tar dermed til orde for kollektiv avstraffelse av denne gruppen (Human Rights Watch 2009; Memorial 2010a). Ramzan Kadyrov har offentlig erklært at opprørernes familiemedlemmer må forvente å bli straffet hvis de ikke klarer å overbevise sine slektninger om å overgi seg. Denne typen utsagn fra president Kadyrov sender en klar melding om at lovløse straffemetoder fra politiets side blir tolerert (Human Rights Watch 2009). I samtale med den russiske menneskerettighetsorganisasjonen Memorial i november 2011 fikk Landinfo opplyst at president Kadyrov i tsjetsjensk media nylig hadde gått ut med tilsvarende erklæringer om opprøreres familiemedlemmer og hva disse kan risikere hvis de ikke får opprørerne til å slutte med sin aktivitet.

Myndighetene anvender ulike metoder overfor opprøreres slektninger for å få disse til å overtale opprørerne til å overgi seg og komme tilbake fra ”skogen.”¹ Tsjetsjenske myndigheters reaksjoner blir brukt som skremsel for å unngå at flere unge menn slutter seg til opprørsstyrkene (Human Rights Watch 2009). I tillegg til at familiemedlemmer opplever å bli presset til å få opprørere i familien til å overgi seg, kan også familiemedlemmer selv oppleve å bli mistenkt for å være opprørere eller ha sympatier med opprørerne. Ifølge Human Rights Watch (intervju i Moskva, november 2011) er dette hovedgrunnen til at familiemedlemmene blir møtt med press og andre reaksjoner fra tsjetsjenske myndigheters side.

Notatet baserer seg hovedsakelig på informasjon innhentet på tjenestereiser til Moskva, Nord-Ossetia, Ingusjetia og Tsjetsjenia i mai/juni 2009 og i november 2011, samt en informasjonsinnhentingsreise til Moskva i februar 2010. Rapporten inneholder også informasjon fra åpne, skriftlige kilder og en del informasjon innhentet gjennom samtaler og skriftlig korrespondanse med ulike kilder.

Notatet er en oppdatering av Landinfos notat av 20. august 2009 med samme navn.

¹ ”Å dra til skogs” brukes synonymt med å slutte seg til krigerne/å bli en av krigerne.

2. KORT OM GAMLE OG NYE KONFLIKTLINJER

Den gruppen som først og fremst er et mål for tsjetsjenske myndigheter i dag er personer som kan knyttes til opprørerne. Opprørernes virksomhet er ifølge russisk lov kriminell virksomhet som kan straffeforfølges etter russisk straffelov.

Alle kildene Landinfo intervjuet i 2009 fremhevet at konflikten mellom tsjetsjenske myndigheter og opprørerne er en annen konflikt enn den som var gjeldende under første krig (1994 – 1996) og i annen krig (1994 – ca. 2003).²

Under første krig og første fase av annen krig var det klare fronter mellom to hovedaktører; den russiske føderale hær på den ene siden og tsjetsjenske opprørere som den gangen kjempet for et uavhengig Tsjetsjenia på den andre siden.

Kildene Landinfo snakket med i 2009 satte et tidsskille for endring av konflikten til rundt 2003. I 2003 stemte befolkningen ja til fortsatt å være en del av Russland i en folkeavstemning, som mange mente var manipulert. Den tidligere muftien og Moskva-lojale Akhmed-hadij Kadyrov ble valgt som president. Dette innledet den såkalte tsjetsjeniseringsprosessen i Tsjetsjenia. Det vil si at den politiske makten i Tsjetsjenia ble overført til Moskva-lojale tsjetsjenere.

Konflikten i Tsjetsjenia har blitt tsjetsjenisert i den grad at nåværende president Ramzan Kadyrov, som er sønn av Akhmed-hadij Kadyrov³, har plassert tsjetsjenere i alle maktposisjoner. Konflikten i dag står mellom pro-føderale tsjetsjenske myndighetspersoner og tsjetsjenske opprørere. Det er blitt en intern konflikt mellom tsjetsjenere samtidig som Russland fremdeles er opprørernes hovedfiende og Kadyrov-regimet er fiende først og fremst i kraft av å være medløper. Kampen om separatisme har gradvis gått over til å bli en kamp om radikal islam.

Islam spilte tidligere en marginal rolle i den tsjetsjenske separatistbevegelsen. Forsker Julie Wilhelmsen pekte i 2004 på at islamiseringen av konflikten er en konsekvens av en kompromissløs russisk strategi (Wilhelmsen 2004). Kildene Landinfo har intervjuet har fremhevet at konflikten nå i hovedsak dreier seg om radikal islam med ytterliggående opprørere som kjemper for en islamsk stat i hele Nord-Kaukasus.⁴ Human Rights Watch (intervju, juni 2009) opplyste at selv om opprørerne tidligere bestod av både separatister og islamske ideologer, var separatistene i flertall. Opprørerne i Tsjetsjenia har imidlertid beveget seg bort fra tanken om et eget selvstendig politisk Tsjetsjenia, til å kjempe for opprettelsen av et sharia-styrt område på tvers av de nordkaukasiske delrepublikkene – det Kaukasiske emiratet (Yarlykapov 2007). Det er fremdeles et ”selvstendig” Tsjetsjenia som er målet, men innenfor en større geografisk sammenheng.

² Det kan diskuteres når den andre krigen sluttet. Krigen var offisielt definert som en anti-terroroperasjon, og denne ble erklært avsluttet 16. april 2009 (RFE/RL 2009). De føderale styrkene gjenerobret imidlertid den tsjetsjenske hovedstaden Groznyj allerede våren 2000 og satte Tsjetsjenia under direkte styre fra Moskva. Kamphandlingene fortsatte i varierende omfang, men nå mer som en lavintensiv geriljakrig. En folkeavstemning i mars 2003 stadfestet at Tsjetsjenia fortsatt skulle være en del av Russland.

³ Akhmed Kadyrov ble drept i et bombeattentat i Groznyj i 2004. Tsjetsjeneren Alu Alkhanov satt med makten fram til 2007 da Akhmed Kadyrovs sønn Ramzan ble valgt som president.

⁴ Dette er det uttalte målet til ledelsen av dagens opprørsbevegelse i Nord-Kaukasus.

De aller fleste muslimer i Nord-Kaukasus tilhører sufi-retningen innenfor sunni-islam, som betegnes som en blanding av religion og tradisjoner. Dagens opprørere i Tsjetsjenia og i det øvrige Nord-Kaukasus tilhører i hovedsak salafi-retningen innenfor sunni-islam. På generelt grunnlag kan salafistene sies å dyrke den "rene" form for islam slik den ble praktisert på profeten Mohammeds tid. De nordkaukasiske salafistene ønsker å rengjøre islam for lokale tradisjoner og hedenske innslag (Akaev 2010). Det er ulike retninger innenfor salafismen, og ikke alle salafister i Tsjetsjenia er opprørere, ifølge Murad Al-Shishani som er ekspert på islamske grupper (møte i Oslo, mars 2011).

Opprørerne er ingen ensartet gruppe. Det synes å være ulike grunner til at unge tsjetsjenere slutter seg til opprørsbevegelsen. Noen er dypt religiøse, andre ønsker å være en del av opprørsbevegelsen av rene hevnmotiv, som følge av at familiemedlemmer har blitt drept. Andre igjen har ingen reell grunn for sin aktivitet, bortsett fra at de ønsker å opponere mot Kadyrov. Opprørsaktivitet er eneste måten å vise denne opposisjonen på (Al-Shishani, møte i Oslo, mars 2011).

Antallet opprørere i Tsjetsjenia er svært usikkert. Ifølge en rekke kilder med kunnskap om Nord-Kaukasus er opprørsbevegelsen i dag svakere og består av langt færre personer enn den gjorde tidlig på 2000-tallet. Ekspert på islamske grupper, Murad Al-Shishani (møte, mars 2011), mener det er ca. 3000 opprørere i hele Nord-Kaukasus. Rekrutteringen til opprørsbevegelsen er jevn; mange opprørere blir drept, men nye personer slutter seg til.⁵

En endring av konflikten fra en konflikt mellom russiske føderale styrker og tsjetsjenske selvstendighetskrigere til en konflikt mellom Moskva-tro tsjetsjenere og tsjetsjenske opprørere, blir brukt som forklaringsmodell på hvorfor ikke gamle fiender fra første krig nødvendigvis er av interesse for dagens tsjetsjenske myndigheter.

3. GENERELL FRYKT OG UNDERRAPPORTERING

Det er underrapportering om brudd på menneskerettighetene i Tsjetsjenia. Flere kilder Landinfo møtte på tjenestereisen i juni 2009 bekreftet dette (Memorial i Moskva; Memorial i Nazran; Russian Justice Initiative i Moskva). Ifølge disse kildene var det en frykt i befolkningen, og mange var svært forsiktige med å uttale seg om overgrep familiemedlemmer og andre opplever. Naboer til de som hadde fått sine hus ødelagt av brann, ønsket for eksempel ikke å uttale seg om saken i frykt for hva som kunne skje. Slektninger av savnede tør ikke gå til menneskerettighetsorganisasjoner for å rapportere om savnede. Familien håper at vedkommende kanskje er i live og vil ikke utfordre sikkerhetsorganene. Memorial opplyste i intervju i Moskva i juni 2009 at underrapporteringen av menneskerettighetsovergrep kunne ligge på ca. 50 prosent.

⁵ Tallet som oppgis på opprørerne i Nord-Kaukasus varierer fra kilde til kilde. Opprørerne overdriver og oppgir høye tall og ønsker å gi inntrykk av at de har stor innflytelse, mens myndighetene ønsker å vise at opprørerne er svært få og oppgir svært lave tall.

Dette bildet har også blitt bekreftet den senere tid. Igor Kalyapin i Committee Against Torture (CAT) opplyste i juni 2011 at frykten for å anmelde forhold og også for å vitne var større enn da Tsjetsjenia-krigene pågikk for fullt. Tidligere kunne CAT besøke familiemedlemmer til utsatte personer og få dem til å fortelle sine historier. I dag tør ikke opprøreres familiemedlemmer å snakke. Kalyapin forklarte dette med at fiendebildet ikke lenger er like klart nå når tsjetsjenere sitter i alle maktposisjoner. Frykten for å vitne mot maktapparatet har økt. Personer som driver etterforskning av overgrep begått av myndighetspersoner vil mest sannsynlig oppleve overgrep selv, og personer som på en eller annen måte kritiserer myndighetene, risikerer å bli bortført.

Ifølge Memorial i Groznyj (intervju, november 2011) og Human Rights Watch (2010a) har Memorial fått enda vanskeligere arbeidsforhold etter at Natasha Estemirova⁶ ble drept i juli 2009. Organisasjonens medarbeidere har mottatt trusler, og de har blitt erklært fiender av folket av tsjetsjenske myndigheter. Majoriteten av de som henvender seg til Memorial ber om at informasjonen ikke skal offentliggjøres. De er redde og ønsker ikke at informasjonen skal komme ut. Memorial har interne informasjonsbaser og holder mye av informasjonen for seg selv.

4. SITUASJONEN FOR FAMILIEMEDLEMMER TIL DAGENS OPPRØRERE

Familiebåndene i Nord-Kaukasus er sterke, og det er lang tradisjon for at familiemedlemmer hjelper hverandre. Dette gjelder også i de familiene der det er opprørere (Menneskerettighetsaktivist og medarbeider i internasjonal tankesmie, intervju i Moskva november 2011).

Situasjonen til opprørernes familiemedlemmer ble forverret etter at president Ramzan Kadyrov offentlig gikk ut og erklærte at familier vil bli ansvarliggjort for opprørernes handlinger (Caucasian Knot 2009b). Ramzan Kadyrov, religiøse ledere og andre myndighetspersoner gikk i løpet av 2008 og 2009 ut på tsjetsjensk fjernsyn med åpne trusler overfor opprørernes familiemedlemmer. Familier ble tvunget til å fornekte slektninger i opprørsbevegelsen. Dette var et middel for å ydmyke både familien og opprørerne (Memorial i Groznyj, intervju juni 2009; Humanitær organisasjon i Nord-Kaukasus, intervju juni 2009). Familiemedlemmer ble også tidligere presset til å gå i moskeen og meddele at de ikke lenger anser opprørerne i familien for å være deres familiemedlemmer (Tsjetsjensk menneskerettighetsorganisasjon i Groznyj, intervju november 2011). Ingen av kildene Landinfo møtte på informasjonsinnhentingsreisen i Nord-Kaukasus i november 2011 kommenterte hvorvidt dette fortsatt er noe som skjer i Tsjetsjenia.

Mye tyder likevel på at presset mot denne gruppen fremdeles eksisterer. Ifølge menneskerettighetsaktivist og medarbeider i en internasjonal tankesmie (intervju i

⁶ Natasha Estemirova var en profilert menneskerettighetsaktivist og mangeårig medarbeider i Memorial i Groznyj. Hun ble bortført fra sitt hjem i Groznyj den 15. juli 2009 og funnet skutt i naborepublikken Ingusjetia.

Moskva, november 2011) driver president Kadyrov en systematisk undertrykkelse av denne gruppen. Den samme kilden viste til situasjonen i Dagestan. Der forsøker myndighetene seg på en mer forsonende linje ved å samarbeide med opprøreres familiemedlemmer. Myndighetene fører også samtaler med opprørerne for å få dem til å overgi seg. Situasjonen i Tsjetsjenia er av en helt annen karakter, med en president som ikke snakker med opprørerne.

Frykten familiemedlemmer til opprørere eller andre kritikere lever under beskrives i en rekke rapporter, blant annet i rapporten fra dansk Udlændingesservice (2011, s. 42) fra en tjenestereise til Moskva og St. Petersburg i juni 2011. Her vises det blant annet til Timur Aliev, tidligere journalist og kritiker av Ramzan Kadyrov. Han ble i 2009 rådgiver for presidenten. Menneskerettighetsaktivisten Natasha Estemirova skal ha forklart Alievs skifte med at kona "fikk en gutt". Familien visste trolig at de ville være i fare så lenge Aliev var en kritiker av Kadyrov. Ved å skifte side ville familien være i trygghet.

Ifølge informasjon Landinfo har innhentet gjennom samtaler med ulike kilder vil graden av press og overgrep det enkelte familiemedlem opplever være avhengig av flere forhold; opprørers aktivitetsnivå, om opprøreren er aktiv i dag, om opprøreren har forlatt landet og om opprøreren i familien har blitt drept. Noen familiemedlemmer vil også lettere bli utsatt for reaksjoner enn andre.

4.1 REAKSJONER OVERFOR FAMILIEMEDLEMMER

4.1.1 Oppsigelse fra jobb og tap av sosiale goder

En av de vanligste reaksjonene overfor familiemedlemmer til opprørere er oppsigelse fra jobb. Dette gjelder spesielt de som jobber i statlig sektor, men kan også ramme personer som jobber i privat sektor. Mange familiemedlemmer mister også det de måtte ha av pensjoner eller andre sosiale goder (Memorial, intervju i Groznyj november 2011; Menneskerettighetsaktivist og medarbeider i internasjonal tankesmie, intervju november 2011; Udlændingesservice 2011, s. 92).

En representant for en menneskerettighetsorganisasjon i Tsjetsjenia (intervju i Vladikavkaz, juni 2009) viste til et tilfelle der en far ble oppsagt fra jobben som skatteinspektør pga. at sønnen hadde sluttet seg til opprørsbevegelsen. Faren mistet ikke bare jobben, men også den beskyttelse han tidligere hadde ved å jobbe for tsjetsjenske myndigheter.

Situasjonen i Tsjetsjenia er således annerledes enn den er i naborepublikken Dagestan hvor familiemedlemmer til opprørere, ifølge en menneskerettighetsaktivist og medarbeider i internasjonal tankesmie (intervju i Moskva, november 2011), fortsetter i arbeidslivet uten å bli sagt opp til tross for familiens situasjon.

En advokat (se mer om ham i kildelisten) opplyste til Landinfo i 2009 at han kjente til at flere familiemedlemmer til opprørere hadde blitt truet med utkastelse fra sine boliger på grunn av opprørernes aktiviteter.

4.1.2 Press og trusler

Fryktsituasjonen befolkningen i Tsjetsjenia lever under beskrives av en rekke kilder. Committee against torture (CAT) opplyste i et møte med Landinfo i juni 2011 at selv

om antallet voldsepisoder i Tsjetsjenia har gått drastisk ned siden krigen, har likevel befolkningen blitt reddere for å rapportere om hendelser. Ifølge en representant for en internasjonal humanitær organisasjon i Nord-Kaukasus (intervju i Groznyj, november 2011) råder det en generell frykt i befolkningen i Tsjetsjenia, spesielt blant familiene til opprørerne.

Ifølge en tsjetsjensk menneskerettighetsorganisasjon (intervju i Groznyj, november 2011) blir press og trusler hyppig brukt overfor familiemedlemmer. Familiemedlemmer til opprørerne kan bli oppsøkt om natten og forhørt om familiemedlemmene (Memorial, intervju i Moskva november 2011). Foreldrene vet ofte lite eller ingenting om hvorfor de unge slutter seg til opprørerne og plutselig står de selv med store problemer. Myndighetene krever at foreldrene eller andre slektninger skal få de unge tilbake "fra skogen" Mange er redde og aner ikke hva de skal gjøre (Ivanov 2010). Ifølge en tsjetsjensk menneskerettighetsorganisasjon (intervju i Groznyj, november 2011) er det vanskelig for foreldre å finne ungdommene som har sluttet seg til opprørerne, ettersom opprørerne holder til i fjellene i avsidesliggende strøk. I slike tilfeller fortsetter truslene overfor familien.

I juli 2011 skal flere familiemedlemmer til opprøre i Shali, Kurchaloi og Gudermes ha blitt brakt til skogen som levende skjold i jakten på opprørere (Dzutsev 2011).

Russian Justice Initiative i Nazran fortalte i 2009 at familiemedlemmer blir presset til å stå frem på fjernsyn og be om at sønnene overgir seg, til tross for at familiemedlemmene selv ikke vet om sønnene har forsvunnet eller blitt med i opprørsbevegelsen. Det er uvisst hvorvidt dette fortsatt skjer. En representant for en tsjetsjensk menneskerettighetsorganisasjon (intervju i Groznyj, november 2011) hadde ikke sett tilfeller av dette i tsjetsjensk media i løpet av det siste året.

President Kadyrovs opptredener i media hvor han fordømmer opprørernes familiemedlemmer og snakker om det kollektive ansvaret, sprer frykt i befolkningen. Memorial i Moskva opplyste overfor Landinfo i november 2011 at ordføreren i Groznyj nylig hadde gått ut i media og sitert president Kadyrov på at hver og en er ansvarlig for brødre og søstres handlinger. I henhold til Memorial har organisasjonen gjort forsøk overfor statsadvokaten på å utrede spørsmål om straffbarhet for ordførerens utsagn. Dette har ikke ført fram.

4.1.3 Anholdelser og avhør

Flere kilder, herunder Memorial og Human Rights Watch, opplyste til Landinfo i 2009 at mange familiemedlemmer blir anholdt i perioder fra to timer til to dager). Etter løslatelse er de under observasjon og kan oppleve å bli truet med ytterligere anholdelser.

Det forekommer fortsatt anholdelser av kort varighet. Det er imidlertid usikkert hvor vanlig denne typen reaksjon er. I henhold til informasjon fra en tsjetsjensk menneskerettighetsorganisasjon (intervju i Groznyj, juni 2011) er det sjelden at familiemedlemmer blir utsatt for arrestasjoner, men de kan tas inn til avhør av varierende varighet. Memorial (intervju i Moskva, november 2011) vet lite om hvorvidt familiemedlemmer i dag blir utsatt for arrestasjoner og fabrikkering av straffesaker. Mangelen på informasjon mener organisasjonen skyldes at folk er redde for å rapportere. Ifølge Human Rights Watch (intervju i Moskva, november 2011) skjer det fortsatt at familiemedlemmer tas inn og holdes i en til to dager pga.

mistanke om at de sitter på viktig informasjon om opprørerne. Human Rights Watch mente også at det er sannsynlig at de utsettes for tortur under avhørene.

Et eksempel som bekrefter informasjonen over er gjengitt i henholdsvis Memorial (2010b) og Caucasian Knot (2010). Foreldrene til fire opprørere fra Vedenodistriktet ble brakt inn av tsjetsjenske sikkerhetsstyrker 3. september 2010. De fire hadde sluttet seg til opprørerne i 2008. Foreldrene, som ble tatt med til Vedeno ROVD⁷, ble ifølge Memorial truet av politiet med at deres situasjon ville bli verre hvis de ikke fikk sønnene tilbake fra ”skogen”. Mens mødrene ble igjen i lokalene til ROVD, ble fedrene tatt med ut i skogen for å finkjemme området for opprørere. Fedrene ble ifølge Memorial brukt som menneskelige skjold mens politiet truet med å drepe dem. Det opplyses i samme rapporteringer at familiene til disse opprørerne var blitt tatt med til ROVDs kontor flere ganger og at de ikke hadde fått fred etter at sønnene sluttet seg til opprørerne. Foreldrene ble hele tiden fortalt at de var skyld i at sønnene hadde blitt opprørere.

En menneskerettighetsaktivist og medarbeider i en internasjonal tankesmie (intervju i Moskva, november 2011) viste til et tilfelle fra Novij Aldy høsten 2011. Noen unge menn var blitt arrestert og etterpå frikjent av en jury. Etter frikjennelsen forlot noen av dem området, mens andre ble boende i Tsjetsjenia. Representanter for det lokale politiet oppsøkte familiene til de som hadde forlatt området og truet dem. Far til en av opprørerne ble anholdt en periode før han ble løslatt.

4.1.4 Løslatelser mot betaling

Ifølge Human Rights Watch (intervju i Moskva, november 2011) er det ikke uvanlig at familiemedlemmer til opprørere forsøker å betale for å få opprøreren fri. De opplyste at familiemedlemmene til forsvunne personer er i en desperat situasjon. Ofte rapporterer de ikke om forsvinningen og ønsker heller ikke å komme med klager på politiet, men de forsøker å betale familiemedlemmer ut av situasjonen.

I de tilfellene hvor familiemedlemmene selv blir tatt inn for kortere anholdelser eller avhør, kan disse i mange tilfeller betale seg fri (Advokat i Nord-Kaukasus, intervju november 2011, se nærmere omtale i kildelisten). Dette vil også kunne gjelde andre personer der det ikke finnes direkte bevis på at en person er opprører eller har samarbeidet med opprørerne. Det vil være langt vanskeligere for en opprører å betale seg fri.

Den samme advokaten opplyste at omfanget av løslatelser mot betaling på et generelt grunnlag ikke er like stort i Tsjetsjenia som for eksempel i Dagestan. Advokaten forklarte dette med at i Tsjetsjenia fører myndighetene i langt større grad kontroll med slike saker enn i Dagestan. Advokaten sa videre at det hender at politiet pågriper ut ifra rent økonomiske motiv, dvs. at personer pågripes for å kunne løslates mot betaling. Ifølge advokaten er det imidlertid også langt færre slike tilfeller i Tsjetsjenia enn i Dagestan (intervju i Nord-Kaukasus, november 2011).

⁷ ROVD - Rajonnoe otdelenie vnutrennikh del (Innenriksdepartementets distriktpoliti) er betegnelsen på det lokale politiet i Tsjetsjenia. Dette er også betegnelsen på det lokale politiet i hele Russland. I norske tekster brukes ofte den russiske forkortelsen ROVD (Diplomatkilde, e-post september 2009).

4.1.5 Husransaker

Familiemedlemmer til opprørere kan oppleve ransaking og storming av hus. I 2009 opplyste Human Rights Watch at husransaker hadde blitt rapportert av mange familier. Ofte skjedde det midt på natten, og alltid uten tillatelse og forvarsel. I 2011 sa Human Rights Watch at dette fortsatt skjer (intervju i Moskva). Landinfo har ingen ytterligere opplysninger om hvor vanlig husransaker er nå. Ingen av de andre kildene Landinfo snakket med i 2011 nevnte husransaker som en vanlig reaksjon overfor familiemedlemmer av opprørere.

4.1.6 Ildspåsettelse

I rapporten "What Your Children Do Will Touch Upon You" omtaler Human Rights Watch (2009) særskilt opprøreres familier som har fått sine boliger påtent og ødelagt. I perioden sommeren 2008 – tidlig vår 2009 ble 25 hus påtent. Husbrenning som sanksjon overfor opprøreres familiemedlemmer er imidlertid ikke et nytt fenomen i Tsjetsjenia. Allerede i mai 2004 tok daværende president Akhmad Kadyrov til orde for å straffe familier og til og med naboer til opprørere. Dagen etter at presidenten hadde kommet med dette utspillet fikk to familier huset sitt påtent. Sønner i begge familier hadde vært involvert i opprørsbevegelsen. Husbrenning som sanksjon har imidlertid ikke vært rapportert i perioden 2005 – 2008 (Memorial, intervju i Moskva og Groznyj juni 2009).

I en rapportering fra Human Rights Watch fra mai 2010 (b) vises det til 30 husbrenninger fra juli 2008 til juli 2009, og også ytterligere tilfeller etter juli 2009, uten at eksakt antall oppgis. Caucasian Knot (2009a) viser til at ildspåsettelsene fant sted i ulike deler av Tsjetsjenia; mange i landsbyer i fjellområdene i sør. Det vises til et tilfelle i Shali 16. mars 2010. Ifølge Memorial (2010a) omfattet dette huset til foreldrene til Magomed Hashuev. Magomed ble beskyldt for å være opprører pga. et angivelig falskt vitneprov frembrakt under tortur av en annen person.

Det var færre tilfeller av husbrenninger i 2010 enn i 2009. Fra sommeren 2010 og fram til sommeren 2011 skal det ikke ha vært rapportert om husbrenninger (Dzutsev 2011).

Trusler om ildspåsetting av hus til familiemedlemmer til opprørere har imidlertid også forekommet i 2011/2012. Ifølge Ivanov (2011a) og Memorial (2011) ble flere hus i landsbyen Geldagan i Kurchaloevskijdistriktet påtent sommeren 2011. Antallet påtente hus er ikke oppgitt. To tilfeller av husbrenninger i Geldagan fant sted i juni 2011. Den 24. juni brøt bevæpnede menn i kamuflasjeuniformer seg inn i huset til Khozha Reshedov og til naboen Khavazha Reshedov midt på natten. Alle som bodde i husene ble tvunget til å gå ut på gaten, husene ble påtent og brant helt ned. Khozha Reshedovs sønn hadde sluttet seg til opprørerne og var dratt "til skogs", og dette skal ha vært grunnen til at huset ble påtent. Det andre huset brant ned fordi det sto så nær. Den 25. juli tente de samme myndighetspersonene på huset til Sherpudin Demilkhanov. Huset hans var allerede blitt påtent i juli 2008 pga. sønnen Ali, som var blitt arrestert samme måned og senere dømt for opprørsvirksomhet. Etter å ha sonet sin dom ferdig i juni 2011, sluttet han seg igjen til opprørerne og foreldrene fikk på nytt huset sitt påtent.

En familie i Vedenskijdistriktet skal i august 2011 ha blitt truet med at huset deres ville bli påtent hvis sønnen på nytt sluttet seg til opprørerne. Den samme sønnen har

tidligere vært opprører og har sonet en straff. Da sønnen igjen forsvant, og dette ble kjent for myndighetene, ble familien truet med at de ikke kunne garantere for sikkerheten av eiendommen og at slektninger til opprørere skulle få huset sitt påtønt. En distriktspolitimann beskyldte foreldrene for å ha sendt sønnen "til skogs," dvs. at sønnen hadde sluttet seg til opprørerne (Memorial 2011).

Memorial rapporterte om to tilfeller av husbrenninger i april 2012. De to opprørerne Akhmed Bantaev og Bislan Alkhazov ble drept utenfor Gudermes 22. april. Også to politimenn fra det lokale politiet i Gudermes ble drept i samme operasjon. To dager etter denne hendelsen ble Bantaevs familie kommandert ut av huset sitt i landsbyen Komsomol'skoe av menn i kamouflasjeuniform. Familiemedlemmene fikk ikke lov til å ta med seg eiendelene sine, ikke engang dokumenter. Huset deres ble påtønt og brant ned til grunnen. Eierne av huset var Bantaevs besteforeldre. Det samme skjedde med huset til Alkhazovs foreldre. Huset var for tiden bebodd av leieboere, og leieboerne ble beordret ut uten å kunne få ta med seg eiendeler. Huset ble påtønt og brant ned (Memorial 2012).

Memorial har tidligere henvendt seg til Riksadvokaten i Tsjetsjenia og anmodet om undersøkelser og opprettelse av straffesaker i forbindelse med ildspåsettingene. Konklusjonene etter undersøkelsene/etterforskningen var at beboerne selv var skyld i brannene grunnet elektrisk feil, ulykker med stearinlys etc. Dette til tross for at det var flere vitner som kunne bekrefte at brannene ble påsatt. Ingen straffesaker ble anlagt (intervju i Moskva, juni 2009). Human Rights Watch opplyste også i 2009 at ingen saker hadde nådd fram i rettsapparatet. En familie som forsøkte å klage opplevde at to sønner ble tatt inn av lokalt politi og truet. Landinfo har ingen informasjon om endringer i denne situasjonen. Ifølge Memorial (2011) var ingen av ildspåsetterne pr. august 2011 stilt til ansvar.

4.1.7 Mishandling og drap

Ifølge Human Rights Watch (intervju i Moskva, november 2011) er det sannsynlig at familiemedlemmer blir utsatt for mishandling når de blir tatt inn til avhør. For mange tsjetsjenere sitter det imidlertid langt inne å opplyse om at de har vært utsatt for tortur. Dette er fordi tortur for mange er ensbetydende med metoder som for eksempel elektroshokk og ikke fysisk vold i form av slag. Hvis de "kun" har blitt slått, vil dette ikke defineres som tortur.

Rapporteringer fra 2011 (Ivanov 2011b) viser til eksempler på at familiemedlemmer har vært utsatt for mishandling. I Groznyj ble en gutt og ei jente arrestert 5. september 2011 under mistanke om at de tilhørte opprørsbevegelsen. Ifølge en menneskerettighetsaktivist skal også familiemedlemmene ha blitt slått da de to ble arrestert.

Ifølge Memorial i Groznyj (intervju, november 2011) er det svært sjelden at familiemedlemmer til opprørere blir drept. Det finnes slike saker, men det ikke er vanlig.

4.2 SLEKTSKAPSFORHOLD TIL OPPRØRERE

Slektskap er et vidt begrep i Tsjetsjenia og i resten av Nord-Kaukasus. Slektsbånd er sterke og samholdet favner lengre enn til de næreste slektningene. Slektskapet

familiemedlemmene imellom trenger således ikke å være spesielt nært for at familiemedlemmer kan oppleve reaksjoner på bakgrunn av opprøreres handlinger.

Kildene er enige om at det først og fremst er mannlige slektninger som utsettes for reaksjoner fra myndighetene. Menn er generelt mer utsatt enn kvinner. Det mest realistiske er at en bror eller fetter til en opprører får problemer, selv om individuelle forhold virker inn, ifølge Memorial i Moskva (intervju, november 2011). Brødre til opprørere kan særlig bli mistenkt for selv å være opprører og risikerer å bli bortført, mishandlet og presset til å gi opplysninger om slektningene "i skogen". Fjernere mannlige slektninger mistenkes imidlertid også (Memorial, intervju i Moskva juni 2009 og februar 2010; Memorial, intervju i Groznyj november 2011; Human Rights Watch, intervju i Moskva februar 2010). Unge brødre har vanligvis informasjon om opprøreren og er derfor av særlig interesse for myndighetene. Fettere har også ofte nære relasjoner seg imellom og kan dermed være utsatt. Betegnelsen bror kan brukes om både fetter og tremenning (Memorial, intervju i Moskva november 2011).

Human Rights Watch (2010b) viser i en rapport til at det først og fremst er familier med opprørere i den nære slekten som rammes av ildspåsettelse. Av rapporten fremgår det at de rammede familiene ofte har sønner eller nevøer som er opprørere.

Det synes som om kvinner sjelden er mål for pågripelse eller andre reaksjoner. I den grad kvinner utsettes for reaksjoner så er dette et utslag av å være på feil sted til feil tid. Det finnes imidlertid eksempler på at kvinnelige slektninger også pågripes. Memorial i Groznyj (intervju, november 2011) viste til et eksempel fra 2008 i den tsjetsjenske byen Argun der en mor skal ha dratt for å lete etter sønnen som var blitt opprører. Hun ble anholdt og dømt til ett års betinget fengsel for å ha gitt mat til sønnen (bistand). Det er imidlertid ikke mange eksempler som likner på dette siden flere av kildene viste til nettopp denne hendelsen ved spørsmål om situasjonen for kvinnelige familiemedlemmer (Tsjetsjensk menneskerettighetsorganisasjon, intervju i Groznyj november 2011; Memorial i Nazran, intervju juni 2009).

En tsjetsjensk menneskerettighetsorganisasjon (intervju i Vladikavkaz, juni 2009) mente at kvinnelige familiemedlemmers situasjon vil kunne avhenge av den enkeltes stilling i samfunnet. Det er imidlertid ingen som vil innrømme at de har angrepet en kvinne, da dette regnes som et tabu. Kvinner er ansett som ærbare og skal ikke røres/arresteres. Det kan imidlertid være unntak. Kvinner som ikke er gift kan være mer utsatt for overgrep enn andre. Har en kvinne et dårlig rykte, har hun ingen beskyttelse og kan bli offer for arrestasjoner og eventuelt drap. En kvinne kan være utsatt like mye pga. sitt rykte som sitt slektskap med en opprører. Organisasjonen opplyste at dersom en kvinne har et godt rykte og blir regnet for å være ærbar, skal det mye til for at hun opplever reaksjoner på bakgrunn av å være slektning av en opprører. Søstre til svært profilerte opprørere, slik som søstre til opprørslederen Doku Umarov, kan imidlertid være i myndighetenes søkelys uansett rykte. Memorial (intervju, Moskva november 2011) viste også til Doku Umarovs søstre som eksempler på kvinnelige familiemedlemmer som kan være utsatt for reaksjoner.

Det finnes imidlertid rapporter om at kvinnelige slektninger til opprørere av mer ordinær rang også utsettes for press. Memorial (2010b) viser til to søstre som ble forsøkt overtalt til å komme med innrømmelser om at de har bistått opprørere.

4.3 BETYDNING AV FAMILIEMEDLEMMERS ALDER

Alder er lite avgjørende for hvorvidt familiemedlemmer utsettes for press eller ikke. Unge mannlige familiemedlemmer fremstår likevel som mer sårbare for pågrep enn andre familiemedlemmer. Ifølge Memorial i Moskva (intervju, november 2011) er det yngre brødre og fettere som er mest utsatt. Memorial har imidlertid også et eksempel på at en eldre onkel av en opprører har blitt utsatt for overgrep.

Ifølge Memorial (intervju i Moskva, november 2011) vet myndighetene i Tsjetsjenia i dag, i kraft av å være tsjetsjenere, mye mer om den enkelte borger enn det russiske myndigheter gjorde den gangen konflikten sto mellom russiske føderale myndigheter og tsjetsjenske opprørere. Dette gjør at dagens myndigheter har større kunnskap om hvem som kan ha tilknytning til opprørerne. Myndighetenes handlinger er derfor mer målrettede nå enn tidligere.

4.4 BETYDNING AV BOSTED

Områdene nord i Tsjetsjenia, på grensen mot Stavropol Krai, har vært langt roligere enn de sørlige områdene. Nordområdene av Tsjetsjenia ble stort sett spart for bombing under begge krigene, mens områdene i sør har vært rammet av krigshandlinger. Fjellområdene i sør, mot grensen til Dagestan og Georgia, har særlig under den andre tsjetsjenske krigen vært tilholdssted for opprørerne. Jakten på opprørerne har dermed også vært størst i det sørlige området (Umarova 2007).

Både Human Rights Watch og Memorial i Groznyj (intervju, november 2011) fortalte at det er lokale forskjeller med hensyn til press mot befolkningen, herunder opprørernes familiemedlemmer. Familier som bor i fjellområdene i sør er mer utsatt for press fra myndighetene på grunn av nærkontakt med opprørerne. Opprørsbevegelsen har rekruttert mange medlemmer fra tre-fire landsbyer i sør, nær fjellområdene hvor opprørerne holder til. Unge gutter i disse landsbyene har vært spesielt utsatt for press fra myndighetene. Memorial viste til at slektninger i disse landsbyene har vært utsatt for anholdelser, avhør og tortur.

4.5 MYNDIGHETSBESKYTTELSE FOR FAMILIEMEDLEMMER

En stilling innenfor myndighetsapparatet gir ikke nødvendigvis beskyttelse til familiemedlemmene. Behandlingen av en antatt opprører eller dennes familie vil imidlertid kunne bli bedre hvis én i familien jobber for myndighetene, ifølge en tsjetsjensk menneskerettighetsorganisasjon (intervju, juni 2009). I den grad en stilling innenfor myndighetsapparatet kan gi beskyttelse må dette være en stilling av høy rang. Representanten for den samme organisasjonen opplyste at hvis en person er aktiv innenfor opprørsbevegelsen er det usikkert om et slikt slektskap i det hele tatt vil kunne gi noen beskyttelse.

5. SITUASJONEN FOR FAMILIEMEDLEMMER TIL TIDLIGERE OPPRØRERE

Kilder Landinfo intervjuet i juni 2009 var i all hovedsak enige om at myndighetene ikke på langt nær er så opptatt av familiemedlemmer til tidligere opprørere som

familiemedlemmer til dagens opprørere (Memorial i Moskva, intervju juni 2009; Humanitær organisasjon, intervju i Nord-Kaukasus juni 2009). Memorial i Moskva, Human Rights Watch og en advokat (intervjuer, juni 2009) har vist til endringen av fiendebildet i Tsjetsjenia som årsak til at myndighetene først og fremst er opptatt av dagens opprørere. Tsjetsjenisering av konflikten (se kapittel 2) har ført til at tsjetsjenske opprørere i dag kjemper mot tsjetsjenske myndigheter. Tsjetsjenske myndigheter bryr seg mindre om opprørere som kjempet mot russiske føderale myndigheter.

Memorial (intervju i Moskva, juni 2009) viste til at flere tidligere opprørere har sluttet seg til Kadyrov. Mange har reist til utlandet, og mange har blitt drept. Myndighetenes motiv for å aksjonere overfor familiemedlemmer til tidligere opprørere vil i så fall være å markere en avstand til opprørsbevegelsen.

Redaktør Gregory Shvedov i den russiske nettavisen Caucasian Knot (som sitert i Utlændingservice 2011, s. 62) har imidlertid opplyst at familiemedlemmer, og også naboer til tidligere støttespillere til opprørerne, kan risikere trakasseringer, husbrenninger, tortur og til og med drap. Shvedov mente det var mange godt dokumenterte eksempler på dette. Shvedov har imidlertid ikke presisert dette nærmere.

Human Rights Watch (intervju i Moskva, juni 2009) og Memorial (intervju i Groznyj, juni 2009) har vist til at situasjonen for familiemedlemmer til tidligere opprørere likevel kan avhenge av enkelte forhold, slik som for eksempel opprørers profil; hvor kjent opprøreren er og hva slags posisjon vedkommende har hatt i opprørsbevegelsen. Videre vil situasjonen kunne være avhengig av hvor aktivt det lokale politiet er med å bekjempe opprørsvirksomhet. Politiet ønsker å vise til gode resultater i sitt politiområde, blant annet i form av å foreta arrestasjoner som ledd i å bedre pågripelsesstatistikken. I slike tilfeller kan det oppstå press også mot familiemedlemmer til tidligere opprørere (Memorial, intervju i Groznyj juni 2009).

6. SITUASJONEN FOR FAMILIEMEDLEMMER TIL DREPTE OPPRØRERE

Ifølge en rekke kilder kan også familiemedlemmer til drepte opprørere være utsatt for reaksjoner. En russisk menneskerettighetsorganisasjon i Nord-Kaukasus (e-post, juli 2010) har opplyst at familiemedlemmer til drepte opprørere er under overvåking av sikkerhetsstyrkene. De mannlige medlemmene i disse familiene er regnet for å være upålitelige og kan mistenkes for å ha forbindelser til opprørerne. Selv en liten mistanke om opprørstilknytning kan føre til grove reaksjoner. Den russiske menneskerettighetsorganisasjonen ble i løpet av perioden mars til juli 2010 kontaktet av to familier til drepte opprørere som hadde problemer med myndighetene. Denne informasjonen har blitt bekreftet av en internasjonal menneskerettighetsorganisasjon (e-post, juli 2010) med god kunnskap om menneskerettighetssituasjonen i Tsjetsjenia.

Den russiske NGOen Committee Against Torture (CAT) (e-post, juli 2011) sier at det spesielt er familier som består av unge menn som vil kunne få problemer. CAT

kjente til flere tilfeller der brødre til drepte opprørere har blitt arrestert eller bortført i forbindelse med hendelser som myndighetene har ansett som opprørsaksjoner. Arrestasjonene har skjedd uten at de arresterte selv har hatt tilknytning til opprørsbevegelsen. Familier som har eller har hatt en opprører i familien lever med mye frykt, fordi de vet at deres sønner kan bli mistenkt. Familier med bare gjenlevende døtre har mindre å frykte. Dersom myndighetene fortsetter å oppsøke disse familiene, er det vanligvis kun for å stille spørsmål.

En russisk menneskerettighetsorganisasjon i St. Petersburg (e-post, juli 2011) viste til blodhevnstradisjonen i Tsjetsjenia som én årsak til at familiemedlemmer til drepte opprørere kan oppleve reaksjoner. Dersom en politimann/myndighetsperson mistenker at en kollega har blitt drept av en opprører som senere har blitt drept, vil opprørers familiemedlemmer kunne bli utsatt for hevnaksjon. I tråd med blodhevnstradisjonen, vil dette kun gjelde overfor brødre av opprørerne.

Ifølge en russisk menneskerettighetsorganisasjon i Nord-Kaukasus (e-post, juli 2010) er det vanskelig å si hvor lenge reaksjonene mot familiemedlemmene kan vare etter at opprøreren har blitt drept. Reaksjonene mot den enkelte familie varierer, og trolig vil posisjonen til den drepte ha betydning. Hvor tette familiebandene har vært og hvilket forhold man har hatt til den drepte, vil også kunne spille inn. Familier som begynner å samarbeide med myndighetene kan bli latt i fred.

Det er ikke kjent om hus til drepte opprøreres familier har blitt utsatt for ildspåsettelse (Internasjonal menneskerettighetsorganisasjon, e-post juli 2010; Russisk menneskerettighetsorganisasjon, e-post juli 2010).

7. REFERANSER

Skriftlige kilder

- Akaev, V. (2010). The Conflict between Traditional Islam and Wahabism in the North Caucasus: Origins, Dynamics and the Means for its Resolution. I: Wilhelmsen, J. og Fatland, E. (Red.), *Chechen Scholars on Chechnya*. Oslo: NUPI. Tilgjengelig fra <http://www.nupi.no/Publikasjoner/Boeker-Rapporter/2010/Chechen-Scholars-on-Chechnya> [lastet ned 3. mai 2012]
- Caucasian Knot (2009a, 15. juli). HRW: Houses are burnt down again in Chechnya. *Caucasian Knot*. Tilgjengelig fra <http://www.eng.kavkaz-uzel.ru/articles/10647> [lastet ned 3. mai 2012]
- Caucasian Knot (2009b, 26. mars). "Memorial": houses of militants' relatives are set on fire in Chechnya. *Caucasian Knot*. Tilgjengelig fra <http://www.eng.kavkaz-uzel.ru/articles/9707> [lastet ned 3. mai 2012]
- Caucasian Knot (2010, 9. september). HRC "Memorial": Chechen power agents use militants' relatives as "live shield." *Caucasian Knot*. Tilgjengelig fra <http://www.eng.kavkaz-uzel.ru/articles/14373/> [lastet ned 3. mai 2012]
- Dzutsev, V. (2011, 13. juli). *Kadyrov Regime Struggles to Suppress Dissent in Chechnya*. Washington, DC: The Jamestown Foundation. Tilgjengelig fra http://www.jamestown.org/programs/edm/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=38164&cHash=71272c63ca1d70c011ec132b2246fbd0 [lastet ned 3. mai 2012]
- Human Rights Watch (2009, 2. juli). *What Your Children Do Will Touch Upon You*. New York: Human Rights Watch. Tilgjengelig fra <http://www.hrw.org/en/node/84188/section/2> [lastet ned 2. mai 2012]
- Human Rights Watch (2010a, 9. februar). *Russia: Activists' detention unjustified*. New York: Human Rights Watch. Tilgjengelig fra <http://www.hrw.org/en/news/2010/02/09/russia-activists-detention-unjustified?print> [lastet ned 2. mai 2012]
- Human Rights Watch (2010b, 6. mai). *Human Rights in Russia Hearing May 6, 2010*. New York: Human Rights Watch. Tilgjengelig fra <http://www.hrw.org/news/2010/05/06/human-rights-russia-hearing-may-6-2010> [lastet ned 16. mai 2012]
- Ivanov, A. (2010, 25. august). In Chechnya, four girls join militants, their relatives complain of power agents' pressure. *Caucasian Knot*. Tilgjengelig fra <http://www.eng.kavkaz-uzel.ru/articles/14249/> [lastet ned 3. mai 2012]
- Ivanov, A. (2011a, 19. juli). Chechnya: owners of burned down houses gave non-disclosure subscription victims' relative asserts. *Caucasian Knot*. Tilgjengelig fra <http://www.eng.kavkaz-uzel.ru/articles/17812/> [lastet ned 3. mai 2012]

- Ivanov, A. (2011b, 7. september) Human rights activists in Chechnya reported kidnapping and beating two persons by members of the top brass. *Caucasian Knot*. Tilgjengelig fra <http://chechnya.eng.kavkaz-uzel.ru/articles/18283/> [lastet ned 12. april 2012]
- Memorial (2009, mai). *The situation in the conflict zone of the north Caucasus. October 2008 – May 2009*. Moskva: Memorial. Tilgjengelig fra <http://www.memo.ru/2009/05/26/2605094.doc> [lastet ned 3. mai 2012]
- Memorial (2010a, 22. mars) *Pressure at the Relatives, Arsons: Tactics of Fighting Boeviks in Chechnya Do Not Change*. Moskva: Memorial. Tilgjengelig fra <http://www.memo.ru/eng/news/2010/03/23/2303101.htm> [lastet ned 3. mai 2012]
- Memorial (2010b, 3. september) *Chechnya: Siloviks Use Relatives of Boeviks as "Human Shields"*. Moskva: Memorial. Tilgjengelig fra <http://www.memo.ru/eng/news/2010/09/10/1009101.htm> [lastet ned 3. mai 2012]
- Memorial (2011, 23. august). *Chechnya: Siloviks Continue to Apply the Principle of Collective Responsibility to Boeviks' Relatives*. Moskva: Memorial. Tilgjengelig fra <http://www.memo.ru/eng/news/2011/08/23/2308112e.html> [lastet ned 3. mai 2012]
- Memorial (2012, 22. april). *Chechnya: Unknown People Burn down the Houses of Boevik's Relatives*. Moskva: Memorial. Tilgjengelig fra <http://www.memo.ru/eng/news/2012/05/05/0505122.html> [lastet ned 18. mai 2012]
- RFE/RL (2009, 16. april). Russia Announces Formal End Of 'Counterterror' Operation In Chechnya. *RFE/RL*. Tilgjengelig fra http://www.rferl.org/content/Russia_Announces_Formal_End_Of_Counterterror_Operation_In_Chechnya/1610038.html [lastet ned 3. mai 2012]
- Udlændingetjeneste (2011, oktober). *Chechens in the Russian Federation. Report from Danish Immigration Service's fact finding mission to Moscow and St. Petersburg, in the Russian Federation 12 to 29 June 2011*. København: Udlændingetjeneste. Tilgjengelig fra <http://www.nyidanmark.dk/NR/rdonlyres/6EC0730B-9F8E-436F-B44F-A21BE67BDF2B/0/ChechensintheRussianFederationFINAL.pdf> [lastet ned 2. mai 2012]
- Umarova, A. (2007, 11. januar). Chechnya: Mountain Terror. *Institute for Peace and War Reporting*. Tilgjengelig fra <http://iwpr.net/report-news/chechnya-mountain-terror> [lastet ned 3. mai 2012]
- Wilhelmsen, J. (2004). Tsjetsjenia mellom barken og veden. *Internasjonal Politikk*, 62(2), 153-176.
- Yarlykapov, A. (2007, 5. juni). Separatism and Islamic extremism in the ethnic republics of the North Caucasus. *Russian Analytical Digest*, 07(22), 6-11. Tilgjengelig fra <http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/Publications/Detail/?fecvnodeid=110627&ord588=grp1&fecvid=33>

Muntlige kilder

- Advokat. Intervju i Nord-Kaukasus juni 2009 og november 2011.

Advokaten jobber med saker som omhandler statsløse personer og personer som returnerer fra Europa. Advokaten har god innsikt i russisk lovverk og i menneskerettighetssituasjonen i Nord-Kaukasus. Han har i flere år og fram til høsten 2009 jobbet for en internasjonal organisasjon i Nord-Kaukasus. Den internasjonale organisasjon anbefalte Landinfo å møte denne advokaten i 2009.
- Al-Shishani, Murad Batal. Møte i Oslo 24. mars 2011.
- Committee Against Torture (CAT). Møte med Igor Kalyapin i Oslo juni 2011 og e-post 21. juli 2011.
- Diplomatkilde. E-post september 2009.
- Human Rights Watch. Intervju i Moskva juni 2009, februar 2010 og november 2011.
- Humanitær organisasjon. Intervju i Nord-Kaukasus juni 2009.
- Internasjonal menneskerettighetsorganisasjon. E-post 19. juli 2010.
- Internasjonal humanitær organisasjon. Intervju i Groznyj november 2011.
- Memorial i Groznyj, Nazran og Moskva. Intervjuer i juni 2009, februar 2010 og november 2011.
- Menneskerettighetsaktivist og medarbeider i internasjonal tankesmie. Intervju i Moskva november 2011.

Denne kilden har jobbet med Nord-Kaukasus i flere år og har vært knyttet til ulike organisasjoner. Kilden har særdeles god kunnskap om menneskerettighetssituasjonen i området.
- Russian Justice Initiative. Intervju i Moskva og Nazran juni 2009.
- Russisk menneskerettighetsorganisasjon i Nord-Kaukasus. E-post 19. juli 2010 og 13. juli 2011.
- Russisk menneskerettighetsorganisasjon i St. Petersburg. E-post 4. juli 2011.
- Tsjetsjensk menneskerettighetsorganisasjon. Intervju i Vladikavkaz juni 2009 og Groznyj november 2011.